

Vergaderjaar 2019–2020

21 501-02

Raad Algemene Zaken en Raad Buitenlandse Zaken

Nr. 2190

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 11 augustus 2020

Naar aanleiding van het verzoek van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken te worden geïnformeerd over de presidentsverkiezingen in Wit-Rusland van zondag 9 augustus jl. kan ik u het volgende berichten.

Het kabinet maakt zich zorgen over het verloop van de verkiezingen in Wit-Rusland afgelopen zondag (9 augustus) en de nasleep daarvan, m.n. het harde politieoptreden tegen vreedzame demonstranten die de straat op gingen om uitdrukking te geven aan hun onvrede. Voor zover bekend zijn daarbij twee doden en vele gewonden gevallen. Ook zijn veel mensen aangehouden.

Op moment van schrijven is de voorlopige uitslag 80.08% voor de zittend president Loekasjenko en 10.09% voor de belangrijkste oppositiekandidaat, Svetlana Tichanovskaja. Hoewel de OVSE niet in staat is gesteld om met waarnemers het precieze verloop van de verkiezingen te monitoren, zijn er duidelijke aanwijzingen dat de verkiezingen niet volgens internationale standaarden zijn verlopen. De verkiezingen worden daarom door velen in Wit-Rusland en daarbuiten niet als eerlijk en vrij beschouwd en er bestaat in brede kring grote twijfel over de juistheid van de bovengenoemde voorlopige uitslag. Het Nederlandse Ambassadekantoor in Minsk nam samen met een aantal andere landen deel aan een diplomatieke waarnemersmissie en bemerkte verschillende onregelmatigheden. Kanttekening hierbij is dat het een zeer kleinschalige missie betrof en resultaten, hoewel een goede indicatie, niet representatief kunnen worden geacht. Mw. Tichanovskaja, die inmiddels is uitgeweken naar Litouwen, heeft bij de kiescommissie bezwaar tegen de uitslag ingediend.

Ook het kabinet meent op basis van de beschikbare informatie dat er geen sprake is geweest van vrije en eerlijke verkiezingen. Het kabinet hecht sterk aan de mogelijkheid om via democratische weg invloed uit te oefenen op het bestuur. Het is daarom essentieel dat de stemmen op een

eerlijke en accurate manier geteld worden en dat de Wit-Russische regering op een geloofwaardige en grondige manier verantwoording aflegt aan de bevolking over de onregelmatigheden en verdenkingen van verkiezingsfraude.

Samen met de regeringen van EU-lidstaten en andere internationale partners volgt het kabinet de ontwikkelingen in Wit-Rusland op de voet. In de optiek van het kabinet is daarbij een stapsgewijze benadering op zijn plaats, die ruimte biedt om, indien nodig, de druk op de Wit-Russische autoriteiten geleidelijk op te voeren.

Op dit moment is het vooral van belang in te zetten op het de-escaleren van de situatie. Het geweld en de repressie vanuit de Wit-Russische autoriteiten tegen vreedzame demonstranten is onacceptabel en moet stoppen. Het recht van burgers om vreedzaam te demonstreren dient gerespecteerd te worden. Het kabinet roept de Wit-Russische autoriteiten op om iedereen die tijdens de demonstraties is gearresteerd onmiddellijk vrij te laten.

Het kabinet steunt de verklaring van de Hoge Vertegenwoordiger van de EU Borrell en commissaris Várhelyi. Op het moment van schrijven overleggen de EULS over een aanvullende EU-27-verklaring. Verder zal het kabinet, in samenspraak met de EU-partners, de relatie met Wit-Rusland kritisch tegen het licht houden met het oog op de recente gebeurtenissen. Daarbij zal worden gekeken naar mogelijke maatregelen omdruk uit te oefenen op de Wit-Russische regering. Het kabinet sluit de (her)invoering van EU-sancties tegen personen die verantwoordelijk zijn voor het geweld van de afgelopen dagen daarbij niet uit. Het is belangrijk dat maatregelen die de Wit-Russische bevolking raken daarbij worden vermeden.

De verkiezingen en de nasleep daarvan laten andermaal het belang zien van het respecteren van mensenrechten, het versterken van de rechtstaat en vrije en eerlijke verkiezingen voor een stabiel, democratisch en welvarend Wit-Rusland. Nederland heeft zich daarom de afgelopen jaren zowel in multilateraal als in bilateraal verband hard gemaakt voor fundamentele hervormingen in dit land, met name de ontwikkeling van een democratisch staatsbestel met onafhankelijke instituties en onafhankelijke rechtspraak, waarin de mensenrechten worden beschermd en bevorderd en voldoende ruimte is voor maatschappelijke organisaties op nationaal en lokaal niveau, vrije media en mediageletterdheid en gendergelijkheid. Het steunen van het maatschappelijke middenveld en het bevorderen van «people to people»-contacten in Wit-Rusland is daarbij essentieel.

Met het oog op effectiviteit geeft het kabinet daarbij de voorkeur aan een gezamenlijke EU-inzet. Het kabinet steunt daarom de kritische dialoog die de EU met Wit-Rusland voert in het kader van het Oostelijk Partnerschap (OP). Dit vanuit de overtuiging dat de inzet op hervormingen op de lange termijn de beste kansen biedt op het bereiken van vrede, stabiliteit en welvaart in de regio. Het kabinet acht het van belang dat steun aan Wit-Rusland in het kader van het OP voor de uitvoering van de hervormingsagenda geschiedt op basis van conditionaliteit. Vanuit dat perspectief ligt het voor de hand dat de huidige EU-samenwerking met Wit-Rusland in het licht van de recente ontwikkelingen kritisch wordt getoetst.

Bilateraal heeft Nederland de afgelopen jaren via onder andere het Matra-programma en het Mensenrechtenfonds bijgedragen aan de ondersteuning van het maatschappelijk middenveld in Wit-Rusland.

Daarbij ging in het bijzonder aandacht uit naar rechtstaatontwikkeling, het tegengaan van corruptie, het bevorderen van de mensenrechten en de positie van minderheden. De huidige ontwikkelingen hebben de overtuiging van het kabinet van de nut en noodzaak van deze inzet alleen maar gesterkt.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
S.A. Blok